Akademija tehničko-umetničkih strukovnih studija Beograd
Odsek Visoka škola elektrotehnike i računarstva

Studijski program:

Ekološki inženjering

Predmet:

Ekološka regulativa

dr Boban Cvetanović

Predavanje 6

EVROPSKA UNIJA I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE-II DEO

6.1. IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Izvore prava Evropske Unije, koji se odnose na pravo zaštite životne sredine, možemo podeliti na dve osnovne grupe:

- **primarne (osnovne) i**
- **sekundarne (derivativne, izvedene).**

6.1.1. PRIMARNI IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

Osnovni izvori prava Evropske unije u oblasti životne sredine su ***Pariski*** (1951) *i* ***Rimski ugovor*** (1957), ***Jedinstveni evropski akt*** (1986) i *Ugovor o osnivanju Evropske unije* (1992) poznatiji kao ***Mastrihtski sporazum*.**

Kako su naučni rezultati o stanju životne sredine tek sredinom 60-tih godina ukazali na sve alarmantije stanje u kome se ona nalazi, nije slučajno što **osnivački ugovori iz 50-tih godina i nisu imali bliže odredbe o posebnoj zaštiti životne sredine**, osim ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju (EUROATOM), a u vezi sa korišćenjem i zaštitom od nuklearnog zračenja.

Rimskim ugovorom o osnivanju Evropske ekonomske zajednice **nije bila** obuhvaćena materija zaštite životne sredine, osim što je istaknuta potreba za stalnim i kontinuiranim poboljšanjem životnih i radnih uslova. Ipak, pojedine odredbe ovog Ugovora dale su mogućnost da Evropska ekonomska zajednica, između ostalog, inicira aktivnosti i u oblasti životne sredine.

Nakon Stokholmske konferencije Ujedinjenih nacija (1972), Evropska ekonomska zajednica (EEZ) je započela sa donošenjem i realizacijom **petogodišnjih *akcionih programa,*** odnosno sa **politikom zaštite životne sredine i njenog unapređenja**.

Prvi program realizovan je u periodu 1973-1976; drugi 1977-1981; treći 1982-1986; četvrti 1987-1992; peti 1993-2002...

Iako je peti akcioni plan počeo da se primenjuje 1993. godine, on se u koncepcijskom pogledu razlikovao u odnosu na prethodne planove.

U njemu je težište stavljeno na održivi i ekološki prihvatljiv razvoj, te je **Nacrt ovog plana** iz 1992.godine, poslužio i kao **pripremni dokument** tadašnje Zajednice za Konferenciju UN o životnoj sredini i održivom razvoju održanoj u Rio de Žaneiru (1992).

Peti program se odnosi na brojna pitanja životne sredine: promenu klime, acidifikaciju i zagađenje vazduha, osiromašenje prirodnih resursa i biodiverzitet, osiromašenje i zagađenje resursa vode, pogoršanje urbanih životnih sredina, pogoršanje priobalnih voda i otpad.

U okviru ovog Programa odabrano je pet ciljnih sektora kojima se mora posvetiti posebna pažnja:
industrija, energetika, saobraćaj, poljoprivreda i turizam.

Ovi sektori su izabrani zbog pojedinačnog značajnog uticaja koji oni imaju ili mogu imati na životnu sredinu u celini, kao i zato što po svojoj prirodi igraju glavnu ulogu u nameri da se ostvari održivi razvoj.

Pristup ciljnim sektorima je dizajniran ne samo da bi se zaštitilo zdravlje građana i životna sredina, već i da bi se ostvarile koristi i održivost za same sektore.

Peti akcioni program bio je suštinski usmeren na period do 2000. godine i pružio je okvir za novi pristup životnoj sredini, ekonomskim i socijalnim aktivnostima i razvoju.

Zahtevao je pozitivnu volju na svim nivoima: političkom, kompanijskom, kao i građanskom, jer je planirano uključenje svih građana, odnosno celokupne zajednice za njegovo uspešno implementiranje.

Ugovorom o osnivanju Evropske unije (**Mastrihtski sporazum** – 1992) utvrđena su **široka ovlašćenja Unije u oblasti unapređenja i zaštite životne sredine**.

Između ostalog, u ovom Ugovoru, posebno poglavlje (XVII) posvećeno je životnoj sredini.

U okviru tih odredaba, nabrojani su osnovni ciljevi politike zaštite životne sredine: očuvanje, zaštita i poboljšanje kvaliteta životne sredine; zaštita zdravlja ljudi; oprezno i racionalno korišćenje prirodnih resursa; unapređenje i podsticanje mera na međunarodnom planu, u cilju suočavanja sa regionalnim i planetarnim problemima životne sredine; visok stepen zaštite životne sredine kao i **realizacija principa "zagađivač plaća"**.

VI Akcioni program zaštite životne sredine Unije – Životna sredina 2010: Naša budućnost, naš izbor, usvojen je sredinom 2002. godine.

Cilj *VI Akcionog programa bio* je definisanje prioriteta i ciljeva politike zaštite životne sredine u Uniji do 2010. godine, kao i utvrđivanje mera koje pomažu u ostvarivanju strategije održivog razvoja u Evropskoj uniji.

Kao prioritetne oblasti delovanja u ovom akcionom planu određene su:

(1) klimatske promene, odnosno smanjenje emisije gasova staklene bašte na nivo niži od nivoa propisanim Kjoto Protokolom,
(2) zaštita biodiverziteta,
(3) životna sredina i zdravlje,
(4) održivo upravljanje izvorima i otpadom kroz racionalnu eksploataciju obnovljivih i neobnovljivih izvora.

6.1.2. SEKUNDARNI IZVORI PRAVA EVROPSKE UNIJE U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

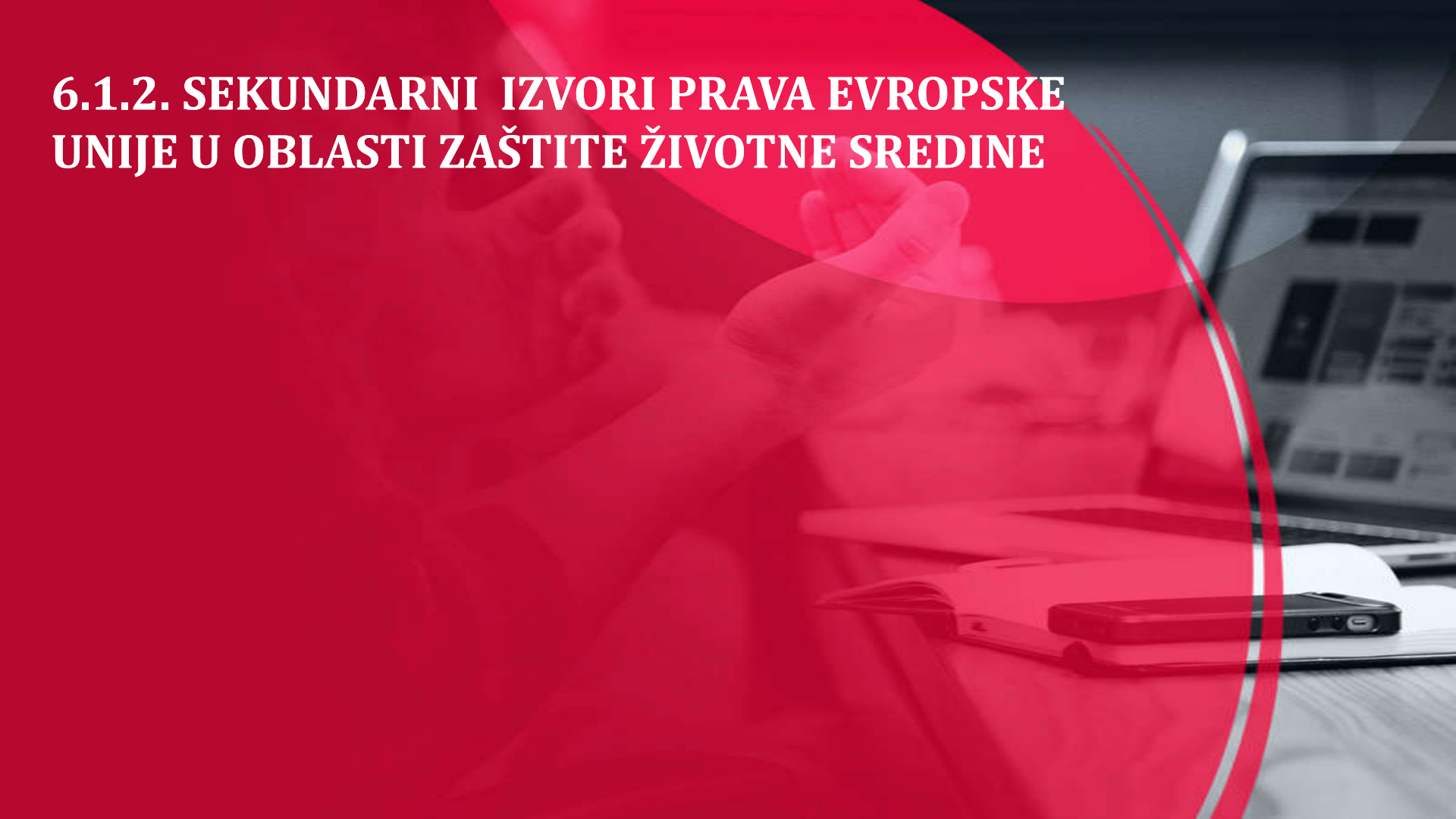

Osim primarnih izvora prava životne sredine, Evropska unija poznaje i *sekundarne izvore*, koje donose organi i institucije Unije.

To su: ***uredbe*** *(regulations)*, ***odluke*** *(decisions)*, ***uputstva*** *(directives)*, ***rezolucije*** *(resolutions)*, ***preporuke*** *(recommendations)* i ***mišljenja*** *(opinions).*

Samo prva tri sekundarna izvora imaju obavezujuću pravnu snagu za države-članice Unije.

UREDBA ima opštu važnost za celo područje Evropske unije, te u potpunosti i neposredno obavezuju sve države-članice Unije.

UPUTSTVO (DIREKTIVA) ima obaveznu snagu samo za države kojima je upućena, ali su te države u pogledu ciljeva koje treba da postignu potpuno slobodne da izaberu formu i sredstva izvršenja.

ODLUKA je individualni pravni akt i obavezuje samo one kojima je odluka upućena, što znači da subjekt kome je upućena u potpunosti mora da postupi po njoj.

REZOLUCIJE, PREPORUKE i MIŠLJENJA nemaju obavezujuću pravnu snagu.

Na nivou Evropske unije, danas postoji veliki broj sekundarnih izvora iz različitih oblasti *zaštite životne sredine* (npr. zagađenja vazduha, voda i zemljišta, zaštite prirode i biodiverziteta, zaštite flore i faune, regulacije otpadnih materija, klimatskih promena i dr.).

Zaštita vazduha

U oblasti *zaštite vazduha*, jedan od najznačajnijih dokumenata je ***Direktiva*** *br. 96/62/EC* Saveta ministara Evropske unije ***o proceni kvaliteta vazduha i upravljanju***, iz 1996. godine.

Prema ovoj direktivi, Evropski Parlament i Evropska komisija dužne su utvrditi granične vrednosti i stanje pripravnosti u slučaju pojave sledećih zagađujućih materija: sumpor dioksida, azot dioksida, kao i svih oksida azota, benzena, ugljen monoksida, kadmijuma, arsena, nikla... .

Članice Evropske unije su odgovorne za implementaciju direktive. Kvalitet vazduha mora biti nadziran na teritorijama država članica.

Kada su granične vrednosti prekoračene, država članica mora **sačiniti program** kojim se postiže smanjenje zagađivanja do dozvoljenog nivoa.

Ovaj program **mora biti dostupan javnosti** i mora sadržati sledeće informacije: **lokaciju u kojoj postoji prekoračenje; prirodu i procenu zagađenja i poreklo zagađenja**.

Države članice su dužne da sastave listu oblasti i gradova u kome su prekoračene dozvoljene granične vrednosti.

Tamo gde postoji opasnost da će prag dozvoljenog nivoa biti prekoračen, država članica, takođe, mora informisati stanovništvo i poslati Komisiji svaku relevantu informaciju o tome (evidenciju o nivou zagađenja, trajanje opasnosti i sl.).

Zaštita voda

U oblasti zaštite voda, jedan od najznačajnijih dokumenata svakako je ***Direktiva*** *2000/60/EC Evropskog parlamenta* ***o uspostavljanju zajedničkog okvira akcije u oblasti politike voda***

Zaštita od buke

U oblasti zaštite od buke, jedan od značajnijih dokumenata Unije je ***Direktiva Evropskog parl****amenta 2002/49/EC* ***u vezi sa procenom i upravljanjem bukom u životnoj sredini***

Cilj Direktive je **kontrolisanje buke** koju opažaju ljudi u urbanim područjima, javnim parkovima i drugim područjima.

Države članice su bile dužne da saopšte informacije Evropskoj komisiji o svim relevantnim graničnim vrednostima buke, a koje se odnose na buku izazvanu železničkim, vazdušnim i drumskim saobraćajem, odnosno buku koja nastaje kao proizvod rada industrijskih postrojenja.

Značajan deo odredaba ove Direktive odnosi se na **Stratešku mapu buke,** čiji je cilj da omogući stvaranje globalne procene uticaja buke koja proističe iz različitih izvora u različitim oblastima.

Direktiva utvrđuje i obavezu **utvrđivanja akcionih planova**, čiji je cilj nadzor nad nivoom buke u životnoj sredini, kao i efektima koje buka proizvodi, uključujući i smanjenje buke u slučajevima kada je to potrebno.

Procene uticaja

Direktiva 85/337/EEC ***o proceni uticaja određenih javnih i privatnih projekata na životnu sredinu*** iz juna 1985. godine i ***Direktiva*** *2001/42/EC* ***o proceni uticaja određenih planova i programa na životnu sredinu*** iz juna 2001. godine149 su relevantni propisi kojima se reguliše pitanje procene uticaja određenih aktivnosti (*planova i programa)* na životnu sredinu u Evropskoj uniji.

Planovi i programi koji su pripremljeni za ostvarivanje (u oblasti poljoprivrede, šumarstva, ribarstva, energetike, industrije, transporta, upravljanja otpadom i vodama, telekomunikacije, turizma, gradskog i seoskog planiranja ili upotrebe zemljišta), su programi za koje je neophodno sačiniti izveštaj.

Izveštaj treba da sadrži procenu značajnog uticaja predviđenog plana ili programa na životnu sredinu.

Direktivom je predviđeno da se **o planu ili programu koji treba da se sprovede, javnost obavesti i informiše**.

Takva informacija naročito treba da sadrži plan ili program u obliku u kom je usvojen, izjavu u kojoj se ukratko objašnjava na koji način je briga za životnu sredinu uzeta u obzir u okviru plana i programa, te mere koje su predviđene za vršenje monitoringa.